



Vypracovanie typológie krajín na analýzu kvality života v Európe

Zhrnutie

Úvod

Rozšírenie EÚ poskytuje príležitosť zlepšiť pochopenie spôsobu, akým môže štát ovplyvniť výsledky pre svojich občanov: rastúca rozmanitosť vedie k výrazným rozdielom, čo sa týka politik a ich realizácie a prináša problémy, čo sa týka počtu a zložitosti takýchto rozdielov. Jedným zo spôsobov ako to zvládnuť, je zoskupiť krajiny. O zoskupovanie v Európe aj v širšom meradle sa pokúšalo viacero rôznych modelov, ale ani jeden nebol špecificky zameraný na kvalitu života, pričom by zahŕňal úplný súbor súčasných členských štátov EÚ. Cieľom tohto projektu bolo vypracovať typológiu krajín zameranú na kvalitu života ako multidimenzionálnu koncepciu pre 34 krajín zahrnutých do tretieho európskeho prieskumu kvality života (European Quality of Life Survey, EQLS).

Politické súvislosti

Všeobecným záväzkom pri hodnotení cieľov a účinnosti hospodárskej a sociálnej politiky v Európe je zohľadniť širokú škálu výsledkov vrátane kvality života. Do podávania správ o kvalite života v Európe a jej monitorovania je zapojených niekoľko orgánov, ktoré vydali správy s odporúčaním prekročiť rámec merania HDP ako ukazovateľa spokojnosti. V stratégii Európa 2020, prijatej v júni 2010, sú vymedzené merateľné ciele pre viacero ukazovateľov prekračujúcich rámec HDP, ktoré sa používajú na monitorovanie stratégie EÚ pre trvalo udržateľný rozvoj.

V niektorých členských štátoch EÚ je pálčivým problémom nezamestnanosť, v iných ostáva naliehavou otázkou nízka životná úroveň (dokonca aj medzi zamestnanými). Prístup, podľa ktorého sa krajiny zoskupujú na základe charakteru ich dominantných problémov kvality života, by bol užitočnou pomôckou na určenie najdôležitejších politických cieľov. Tento prístup môže objasniť, ktorá činnosť štátu je z hľadiska kvality života najdôležitejšia. Umožnil by tiež posúdenie vzájomnej závislosti dimenzií a rozsahu, v akom rôzne

politiky a stratégie vedú k rôznym výsledkom kvality života, alebo či možno dosiahnuť podobné výsledky prostredníctvom rôznych politických prístupov.

Prístup

Ideálny systém zoskupovania krajín by mal byť: založený na inštitucionálnych faktoroch rozsiahleho významu, pomerne stabilný v čase a významný z hľadiska kvality života. Na splnenie týchto štandardov obsahovala táto štúdia tri prvky:

- hĺbkový prieskum literatúry o zoskupovaní krajín na základe tzv. rýchleho posúdenia dôkazov so zameraním na kvalitu života;
- empirickú klastrovú analýzu malého počtu ukazovateľov schopnosti a opatrení štátu s cieľom zistiť, či by bolo možné použiť tento prístup na rozšírenie, aktualizáciu a overenie systému odvodeného z prieskumu literatúry;
- empirickú analýzu EQLS 2012 na otestovanie miery, v akej bol systém zoskupovania krajín príčinou rozdielov v kvalite života medzi jednotlivými krajinami.

Hlavné zistenia

V preskúmanej literatúre bola zistená tendencia ku konvergencii napriek rozdielom v prístupe a predpokladoch. Toto je sedem identifikovaných skupín krajín: škandinávské krajiny, západné ostrovy, kontinentálne krajiny, krajiny Stredozemia, pobaltské štáty, stredná a východná Európa a krajiny Balkánu. Pre výskum kvality života má zmysel rozdeliť skupinu Stredozemia, ktorá bola identifikovaná v literatúre, na dve skupiny: východnú a západnú. Vznikne tak osem skupín krajín na najpodrobnejšej úrovni.

Empirická klastrová analýza priniesla odlišný systém zoskupenia na najpodrobnejšej úrovni (sedem skupín). Na súhrnnej úrovni analýzy však 26 krajín spadá do podobných skupín tak podľa analýzy založenej na literatúre, ako aj podľa empirickej klastrovej analýzy. Tieto výsledky naznačujú možnosť vypracovania metódy overovania, rozširovania a aktualizovania systému zoskupenia krajín na základe analýzy široko dostupných makroukazovateľov. V tejto oblasti je však potrebná ďalšia práca, keďže nebolo možné vytvoriť klasifikáciu, ktorá by bola úplne kompatibilná so systémom založeným na prieskume literatúry a použití súčasných široko dostupných ukazovateľov.

Identifikovaný bol aj systém piatich skupín. Obsahuje kombináciu skupín, ktoré sú podobné z hľadiska modelov kvality života, aby sa zabránilo vzniku skupín iba s jednou alebo dvomi krajinami pri zameraní sa na krajiny EÚ28. V tomto prípade je kontinentálna skupina kombinovaná so západnými ostrovmi, pobaltské štáty s krajinami strednej a východnej Európy a krajiny východného Stredozemia (Cyprus, Grécko a Turecko) s krajinami Balkánu.

Pre prípady, keď sa požaduje len všeobecné zhrnutie rozdielov na úrovni krajín, bol navrhnutý systém troch skupín. Tieto tri skupiny sú: škandinávské krajiny, krajiny západnej Európy a krajiny strednej a východnej Európy.

Na základe údajov prieskumu EQLS 2012 bola vytvorená a testovaná miera multidimenzionálnej problematiky kvality života nazývaná upravená miera rizika chudoby (Adjusted Headcount Ratio, AHCR). AHCR je ukazovateľ, ktorým sa v rozsahu 0 až 1 meria úroveň a intenzita multidimenzionálnych nedostatkov kvality života. Jeho najnižšia hodnota je 0,01 (Island) a najvyššia 0,19 (Bulharsko). Hodnota AHCR je zvyčajne najnižšia v krajinách severnej a západnej Európy a najvyššia v južných a východných krajinách.

V krajinách, v ktorých sa zistila vysoká hodnota AHCR, zvyknú byť problémy so základnou životnou úrovňou a kvalitou verejných služieb pomerne dôležitejšie. V krajinách, kde bola hodnota nízka, sú problémy v oblasti zdravia, duševnej pohody, vnímaného sociálneho vylúčenia a nedostatku sociálneho kapitálu výraznejšie medzi tými, ktorí sa stretávajú s multidimenzionálnymi problémami kvality života.

Politické ukazovatele

Systém ôsmich skupín veľmi dobre zachytáva v jednotlivých krajinách rozdiely celkovej kvality života, materiálnej deprivácie a nedostatku verejných služieb a pomerne dobre susedské vzťahy, bývanie, duševnú pohodu, vnímané sociálne vylúčenie, sociálne napätie a zdravie. Vôbec nerozlišuje medzi krajinami s vysokou a nízkou úrovňou nedostatku sociálneho kapitálu. Jeho použitie sa odporúča na najpodrobnejšej úrovni, ak ide o zameranie na 34 krajín a je žiaduca najvyššia úroveň podrobnosti.

Systém piatich skupín je užitočný pri zameraní sa na 28 členských štátov EÚ. Dobre zachytáva hlavné odlišnosti, čo sa týka kvality života, ale menej úspešný je v prípade odlišností týkajúcich sa problémov s bývaním a v menšej miere v prípade podpory sociálnej siete a sociálneho napätia.

Systém troch skupín je navrhnutý pre situácie, keď je prioritou malý počet skupín, hoci tento systém bude mať za následok stratu niektorých informácií.

Pri konkrétnych dimenziách kvality života je potrebné dôkladnejšie zoskupovanie krajín, ktoré zohľadňuje zmenené výzvy a politiky krajín súvisiace s uvažovanou dimenziou. Aj keď sú medzi krajinami podstatné rozdiely v nedostatku sociálneho kapitálu, tento prístup nedokáže podľa toho krajiny rozlíšiť.

Pokiaľ ide o vývoj systému, ktorý možno časom aktualizovať, odporúča sa ďalšie skúmanie využitia makroukazovateľov, keď sa viaceré z nich stanú dostupnými. Pre kvalitu života budú pravdepodobne dôležité najmä ukazovatele týkajúce sa politiky trhu práce, rodinnej politiky a občianskej účasti.

Ďalšie informácie

Správa Developing a country typology for analysing quality of life in Europe (Vypracovanie typológie krajín na analýzu kvality života v Európe) sa nachádza na stránke <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1447.htm>

Ďalšie informácie vám poskytne vedúca výskumu Daphne Ahrendt na adrese dap@eurofound.europa.eu.